

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ชื่อโครงการวิจัย   ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย
Self-employed Workers' Preparation for Aging among Thailand's
Aging Society

โดย

ชื่อนักวิจัย   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์ และ อ.พรทิพย์ เนติภารัตนกุล
หน่วยงาน   คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท โครงการสนับสนุนการวิจัยเพื่อส่งเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ประจำปี ๒๕๕๔

จาก   สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

249816

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง

ชื่อโครงการวิจัย

ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย

Self-employed Workers' Preparation for Aging among Thailand's
Aging Society

โดย

ชื่อนักวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์ และ อ.พรทิพย์ เนติภารัตนกุล

หน่วยงาน

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท โครงการสนับสนุนการวิจัยเพื่อส่งเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ประจำปี ๒๕๕๔

จาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท โครงการสนับสนุนการวิจัยเพื่อส่งเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ประจำปี ๒๕๕๔ จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้ให้โอกาสคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในฐานะนักวิจัยหน้าใหม่ในครั้งนี้ โดยผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของคณะผู้อ่าน (Reader) ที่ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าอ่านงานศึกษานี้เพื่อให้ความเห็น คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินงานในโครงการวิจัย แม้จะไม่ทราบว่าท่านเหล่านั้นเป็นใคร แต่ความปรารถนาดีที่สะท้อนผ่านความเห็นเป็นตัวอักษรส่งมาถึงคณะผู้วิจัยอย่างน้อยสองครั้งตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย ๑ ปีเต็มทำให้คณะผู้วิจัยได้เปิดมุมมองและได้เห็นความสำคัญของประเด็นต่าง ๆ เป็นภาพที่ชัดเจนขึ้นจากนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์และความรู้ความสามารถในประเด็นที่คณะผู้วิจัยกำลังศึกษาและเรียนรู้ ตลอดจนกำลังใจที่สำคัญงานวิจัยนี้สำเร็จได้จากครอบครัวและเพื่อนร่วมงานอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณแรงงานนอกระบบทุกคนที่ได้ให้ข้อมูลอย่างจริงใจและเป็นประโยชน์อย่างมากที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ ผ่านการประสานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ทำการศึกษา โดยมีนักศึกษาปริญญาโทคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและนครนายก ท่านอาจารย์อัมพร ปวงรังสี อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตล้านนา เชียงราย ท่านอาจารย์ขวัญสุภาณัฐ พันธุ์เกษม อาจารย์ประจำภาควิชาการพัฒนชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ร่วมกับนักศึกษาสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย และท่านอาจารย์รุ่งนภา เทพภาพ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง เป็นผู้รับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดเชียงราย หนองคาย และตรัง ตามลำดับ ถือได้ว่างานศึกษานี้มิได้แต่เพียงผลการศึกษาแห่งการวิจัยเท่านั้น หากแต่คณะผู้วิจัยยังได้เครือข่ายกัลยาณมิตรจากการดำเนินการวิจัยที่ดีและเป็นกลุ่มเครือข่ายการวิจัยในอนาคตในอีกทางหนึ่งด้วย คณะผู้วิจัยใคร่ถือโอกาสนี้ขอขอบคุณอย่างจริงใจ

ที่ไม่กล่าวถึงไม่ได้เลยสำหรับผู้ช่วยนักวิจัยหลายต่อหลายชีวิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาปริญญาโท สาขาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ช่วยคณะผู้วิจัยรังสรรค์งานวิจัยชิ้นนี้ ตั้งแต่ต้นทางจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงในปลายทาง ตกหล่นระหว่างทางไปบ้างสำหรับบางรายที่มีเหตุจำเป็นและอันควรแตกต่างกันออกไป คณะผู้วิจัยยังคงระลึกถึงและขอแสดงความขอบคุณจากใจจริง อันได้แก่ นายปราโมทย์ พันธุ์สะอาด, นางสาวปวีณกร สุรบรณ, นางสาววรรณพร ปันทะเลศ, นางสาววาทีนีย์ วิชัยยา และนางสาวยุวดี วงศ์วีระประเสริฐ รวมถึงอู๋ นักศึกษาปริญญาโท สาขามานุษยวิทยา คณะเดียวกันที่มาช่วยงานพร้อมกับเพื่อน ๆ และน้อง ๆ อีกหลายต่อหลายคนในการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม เชื่อได้ว่าคงได้รับประโยชน์ไม่มากนักน้อยกับการเรียนรู้การทำวิจัยจริงนอกเหนือจากการเรียนในรายวิชาเช่นเดียวกัน

ท้ายสุดนี้ กุศลบุญใดที่เกิดจากผลงานศึกษานี้ คณะผู้วิจัยขอส่งผ่านไปยังแรงงานนอกระบบจำนวนกว่า ๒๕ ล้านคนที่ขาดซึ่งที่พึ่ง ไร้ซึ่งการดูแล และมองไม่เห็นอนาคตเมื่อยามแก่ชรา ให้ได้รับความสุข เสมอภาคทัดเทียม และเป็นคนสูงอายุไทยที่ได้รับความคุ้มครองและดูแลอย่างดีมีประสิทธิภาพจากคนไทยด้วยกัน หากมีข้อผิดพลาดประการใดเกิดขึ้น “คณะผู้วิจัย” ต้องขอกล่าวคำว่าขอภัยและขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

คณะผู้วิจัย

๑๕ เมษายน ๒๕๕๕

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย
(ภาษาอังกฤษ) Self-employed Workers' Preparation for Aging among Thailand's Aging Society

ชื่อผู้รับทุน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชื่อผู้วิจัย ๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์¹ หัวหน้าโครงการวิจัย

๒. อาจารย์ พรทิพย์ เนติภารัตนกุล² นักวิจัย

หน่วยงานสังกัด คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๐๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท โครงการสนับสนุนการวิจัยเพื่อส่งเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม
ประจำปี ๒๕๕๔ จำนวนเงิน ๔๕๗,๐๐๐ บาท

ระยะเวลาในการวิจัย ๙ เดือน ตั้งแต่ เมษายน ๒๕๕๔ ถึง มกราคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

249816

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็นสังคมสูงอายุในประเทศไทย ภายใต้โครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงอายุ แรงงานนอกระบบยังขาดซึ่งสวัสดิการความคุ้มครองดูแลที่เหมาะสมและเพียงพอเท่าที่ควร แม้จะมีความพยายามทำให้แรงงานนอกระบบเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและทางสังคมจากรัฐผ่านระบบการประกันสังคมแต่ยังไม่เป็นผล จึงทำให้งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความพร้อมหรือไม่พร้อมในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และที่อยู่อาศัยก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุจากแรงงานนอกระบบที่มีอายุระหว่าง ๔๐-๕๙ ปี โดยอาศัยวิธีวิจัยเชิงเอกสารสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นฐานในการทำความเข้าใจการเตรียมความพร้อม วิธีวิจัยเชิงสำรวจสอบถามความพร้อมของแรงงานนอกระบบและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจัดประชุมกลุ่มย่อยสะท้อนมิติในเชิงลึก

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีความพร้อมในมิติทางสังคมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเตรียมรับบทบาทและสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้าร่วมกิจกรรมต่างทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ด้านสวัสดิการสังคมในแง่ของการศึกษาและเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และด้านการใช้เวลาว่างและงานอดิเรก ในด้านสุขภาพแรงงานนอกระบบก็มีความพร้อมอย่างมากเช่นเดียวกันทั้งในด้านการเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจต่อการเป็นผู้สูงอายุ การพยายามพึ่งพาตนเองและติดตามข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพเป็นประจำ อย่างไรก็ตาม มิติทางเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัย มีหลายองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมต่อการเป็นผู้สูงอายุ ในด้านเศรษฐกิจ เช่น การไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน การออมเงินในรูปแบบการฝากสะสม และการหารายได้อื่นนอกเหนือจากเงินเดือนประจำ ในด้านที่อยู่อาศัย เช่น การจัดเตรียมลักษณะของที่พักอาศัยที่เหมาะสมสำหรับคนสูงอายุ การเอื้ออำนาจต่อการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นผู้สูงอายุจากภาครัฐ อาทิ เงินกู้ที่อยู่อาศัย สวัสดิการต่าง ๆ การใช้บริการด้านที่อยู่อาศัยจากรัฐและเอกชน

¹ Ph.D. (Demography), Institute for Population and Social Research, Mahidol University. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีถือ ๐๘ ๑๐๐๑ ๙๓๙๖ Email: teera.sd@gmail.com, tera@tu.ac.th

² สม.ม. (สังคมวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีถือ ๐๘ ๑๔๙๐ ๐๗๐๕ Email: netipak@hotmail.com

ความพร้อมหรือไม่พร้อมของแรงงานนอกระบบก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในแต่ละมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและที่อยู่อาศัยนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ของแรงงานนอกระบบ ทศนคติของแรงงานนอกระบบที่มีต่อความเป็นผู้สูงอายุ และแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่นำมาใช้อธิบาย แรงงานนอกระบบที่มีความ “ไม่พร้อม” กับการก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ๑) มิติทางสังคม คือ เพศหญิง อายุวัยปลายก่อนเป็นผู้สูงอายุ (๕๐-๕๙) เป็นคนต่างถิ่น ไม่เคยประสบภาวะการเจ็บป่วยในรอบปีที่ ผ่านมา ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร/ชมรมในชุมชน ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนไม่ได้ ไม่มีบทบาทในชุมชนและ สังคม ได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลและข่าวสารจากครอบครัว แต่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวไม่สู้จะ ดีนึก และไม่มีระยะห่างจากสังคมพอสมควร ๒) มิติทางด้านเศรษฐกิจ คือ อายุวัยปลายก่อนเป็นผู้สูงอายุ (๕๐- ๕๙) สมรสแล้วแต่ไม่มีบุตร ไม่ค่อยเปลี่ยนงาน รายได้ต่ำ ไม่มีเงินออม ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนไม่ได้ ไม่มี บทบาทในชุมชนและสังคม ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือตนเองน้อยกว่าขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และ ต้องการการสนับสนุนในภาคปฏิบัติมากนัก ๓) มิติด้านสุขภาพ คือ เพศชาย สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน แต่มี ความสัมพันธ์กับครอบครัวไม่สู้จะดีนัก ไม่คิดแยกตัวออกจากสังคม ไม่ได้ให้ความสำคัญด้านสังคมและที่อยู่อาศัย พึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ไม่ต้องการการสนับสนุนด้านความรู้ ๔) มิติด้านที่อยู่อาศัย คือ รายได้ต่ำ ไม่มีเงินออม ไม่ได้อาศัยอยู่คนเดียวเมื่อแก่ตัว เป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมในชุมชน ไม่มีบทบาทในชุมชน ครอบครัวเห็นและยอมรับในคุณค่า แต่ไม่ได้ให้การเหลื่อด้านสิ่งของเงินทอง และอารมณ์ มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี นึกกับครอบครัว ไม่ค่อยมีเพื่อน และไม่ต้องการสนับสนุนด้านความรู้

เสียงสะท้อนจากแรงงานนอกระบบในพื้นที่ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า ๑) แรงงานนอกระบบทั้งใน กรุงเทพฯและต่างจังหวัดมีความสนใจสวัสดิการของรัฐในหลายด้าน และต้องการให้รัฐช่วยส่งเสริมให้ตนเองมี ความพร้อมในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น เงินกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ กองทุนการออมแห่งชาติ การ ช่วยเหลือให้แรงงานนอกระบบมีเงินออมมากขึ้น ฯลฯ แต่ต้องการให้รัฐประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจ แก่ประชาชนผู้มีสิทธิมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเป็นโครงการที่มีประโยชน์ ๒) แรงงานนอกระบบทั้งในกรุงเทพฯและ ต่างจังหวัดมีความสนใจโครงการสวัสดิการของรัฐโดยจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นภาระทางเศรษฐกิจของ ตนเองในปัจจุบัน ๓) มีความต้องการดูแลตนเองยามสูงอายุด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งพิงรัฐและลูกหลานฝ่ายเดียว พวกเขายินดีและมีศักยภาพในการดูแลตนเองในระดับหนึ่ง ทั้งในด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย สังคม และเศรษฐกิจ แต่อีกด้านหนึ่งพวกเขาต้องการการสนับสนุนจากรัฐ ในเรื่องของคุณภาพในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการ ทั้งนี้เพื่อรองรับและส่งเสริมทำให้พวกเขาสามารถดูแลตนเองในวัยสูงอายุได้เต็มที่มากขึ้นโดยไม่เดือดร้อนผู้อื่น ๔) สวัสดิการทางสังคมในลักษณะของตัวเงิน เช่น การช่วยเหลือลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาโรค การถือบัตรทอง ในระบบประกันสุขภาพ การจ่ายเบี้ยยังชีพ ยังเป็นสิ่งที่แรงงานนอกระบบในสองพื้นที่เห็นด้วยและไม่ต้องการให้ ล้มเลิกโครงการ นอกจากสวัสดิการด้านตัวเงินแล้ว แรงงานนอกระบบยังปรารถนาที่จะได้รับสวัสดิการในรูปของ การบริการสำหรับผู้สูงอายุเช่นเดียวกับในต่างประเทศ เช่น ร้านค้าจำหน่ายสิ่งของราคาถูก ค่าบริการซ่อมแซม บ้านราคาถูก ศูนย์บริการดูแลรับฝากผู้สูงอายุชั่วคราวในระหว่างวัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษานี้คือ ๑) ตระหนักว่าการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุเป็นความ รับผิดชอบส่วนบุคคล การมอบสวัสดิการทางสังคมโดยที่ปัจเจกบุคคลไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตอนาคต ของตนเองนั้นสร้างปัญหาและความหนักใจให้แก่หลายฝ่าย ๒) จัดสวัสดิการโดยใช้ค่านิยมทางสังคมที่อยู่บน ความเป็นอัตลักษณ์ของไทยโดยเรียนรู้แนวทางของประเทศอื่น ๓) กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ระดับ ชุมชน ๔) สร้างความน่าเชื่อถือของระบบประกันสังคม รวมถึงสวัสดิการทางสังคมอื่น ๆ ๕) จัดเงื่อนไขด้านเวลา ในการจ่ายเงินเข้าระบบโดยพิจารณาตามอาชีพของแรงงานนอกระบบ

Title	Self-employed Workers' Preparation for Aging among Thailand's Aging Society	
Researcher	Assistant Professor Dr.Teera Sindecharak ³	(Research Director)
	Lecturer Porntip Netiparattanakul ⁴	(Researcher)
Affiliation	Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University	
Duration	April 2011 – January 2012 (9 months)	

Abstract

249816

Research Project on “Self-employed Workers' Preparation for Aging among Thailand's Aging Society”, aims to explore the self-employed workers' preparation towards the aging life. The social welfare in many countries does not properly cover the self-employed workers' interests. In Thailand, there is a social insurance system as a state's effort to provide the self-employed workers the better quality of life, but it is still not unsatisfyingly effective. Therefore, this project focuses on studying the self-employed workers' preparation for their aging life in 4 dimensions: social, economic, health, and accommodation. Research data are collected from Thai self-employed workers aged 40-59 by using the survey research method and the focus group techniques.

The research findings are as follows: Most of the Thai self-employed workers prepare themselves quite well in social dimension: adapting the changing roles and social status, doing some social activities as their leisure, participating as a member of some groups within their communities. The preparation for health is another dimension which they also do well. They are likely to maintain their physical and mental health. They also seek for the information about health and illness as well. However, the self-employed workers do not well prepare themselves in economic and accommodation dimensions. They do not arrange or look for more safe and proper residence for their later lives, including not searching for any information about the housing welfare provided from state and private sector.

---

³ Ph.D. (Demography), Institute for Population and Social Research, Mahidol University. Assistant Professor at Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University Mobile: (66) 08 1001 9392 Email: teera.sd@gmail.com, tera@tu.ac.th

⁴ M.A. (Sociology), Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University. Lecturer at Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University. Mobile: (66) 08 1490 0705 Email: netipak@hotmail.com

The unreadiness of preparation for aging life is varied from the different characteristics of self-employed workers. In social dimension, the population who are likely to be unready, are the self-employed workers aged 50-59 with no illness experience, and do not have illness, have been the newcomers of the community recently. They also have less social relationship among other groups in community. In economic dimension, self-employed workers aged 50-59 with no saving money and have lower wages are unready for the preparation. They also do not have active roles in community and tend to take care of themselves rather than asking for someone's help. In health dimension, it can be said that male self-employed workers, who have difficult social relationship within family, are unready to prepare themselves for aging life. They do not pay attention to prepare their social life and proper accommodation. Nevertheless, they tend to live by depending on the state assistance. In accommodation dimension, those who are unready are self-employed workers with lower wages, no saving money, and have less social roles in community. They are assisted and supported from their own families, but do not receive the material, financial, and emotional supports.

By using focus group techniques, self-employed workers' opinion and needs are revealed as follows: 1) Thai self-employed workers in both urban and rural areas are interested in social welfare system. They also need the state to strengthen their potentials to prepare their aging life, especially in financial dimension, i.e. to have more options to maintain their financial status and more accessibility for information about financial welfare. 2) The social welfare they need should not be their financial burden. 3) Actually, self-employed workers would not like to be other's burdens. They are willing to take care of themselves, but the state should develop the quality of social service, health service, and other forms of social insurance system in order to increase their participation and to be able to meet the self-employed workers' needs more effectively. 4) The financial forms of social welfare: National Savings Fund as an old-age savings mechanism and Monthly Old Age Allowance are still needed. At the same time, Thai self-employed workers wish to have various forms of service as well as the elderly in many countries do: community facilities for elderly, low cost household products and equipment, and the elderly day care center.

Significant policy suggestions derived from this research project are: 1) Pushing forward the idea of personal responsibility for self-employed workers to take care of themselves and emphasizing the negative results caused by having no preparation. 2) Arranging the social welfare system based on the significant social or community values. 3) Emphasizing the community role as a mediator to facilitate the necessary resources to promote the elderly welfare as well as encouraging other agencies in community to participate. 4) Enhancing the creditability of social security system and other social welfare. 5) Creating the optional ways of payment to social security system due to the different types of self-employed workers' occupational characteristics.

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทคัดย่อ	๘
Abstract	๑๑
สารบัญเรื่อง	๑๒
สารบัญตาราง	๑๓
สารบัญภาพประกอบ	๑๔
บทที่ ๑ บทนำ	
๑. ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	๑
๒. วัตถุประสงค์.....	๓
๓. ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๔
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม	
๑. แนวคิดเรื่อง “แรงงานนอกระบบ”.....	๖
๒. การนิยามความหมาย “ผู้สูงอายุ”.....	๑๓
๓. มุมมองเรื่องความสูงอายุกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ.....	๑๕
๔. สถาบันทางสังคมกับผู้สูงอายุ.....	๑๖
๕. สวัสดิการกับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ.....	๑๙
๖. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบาย “ความพร้อมของแรงงานนอกระบบกับการเป็น สังคมสูงอายุ”.....	๓๐
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ.....	๔๑
๘. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๕๗
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการวิจัย	
๑. วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๙
๒. ประชากรและตัวอย่าง.....	๓๙
๓. แผนและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง.....	๖๐
๔. ขนาดตัวอย่าง.....	๖๓
๕. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๔
๖. การนิยามเชิงปฏิบัติการและการสร้างมาตรวัด.....	๖๖
๗. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๐๑
๘. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๐๑
๙. การนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๕
๑๐. การประชุมกลุ่มย่อย.....	๑๐๖

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

๑. ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง.....	๑๐๙
๒. ทักษะการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ.....	๑๑๖
๓. ข้อมูลแรงงานนอกระบบตามแนวคิดและทฤษฎี.....	๑๒๑
๔. การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ.....	๑๒๕
๕. การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไป.....	๑๓๔
๖. การวิเคราะห์ข้อมูล: ทักษะที่มีต่อการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ.....	๑๕๕
๗. การวิเคราะห์ข้อมูล: ความพร้อมต่อการเป็นผู้สูงอายุ.....	๑๖๓
๘. ผลการประชุมกลุ่มย่อย.....	๑๗๓
๙. ปรัชญาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการในต่างประเทศ.....	๑๗๘

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

๑. สรุปผลการศึกษา.....	๑๘๑
๒. อภิปรายผล.....	๑๘๕
๓. ข้อเสนอแนะ.....	๑๙๑

บรรณานุกรม.....	๑๙๓
-----------------	-----

ภาคผนวก

ก. แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง.....	๒๐๖
ข. แบบสอบถามก่อนการตรวจสอบเครื่องมือ.....	๒๒๒
ค. ผลการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๒๔๒
ง. รายชื่อบุคคลผู้ติดต่อประสานงานการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละพื้นที่.....	๒๕๙
จ. วันเวลาอบรมพนักงานสัมภาษณ์ในแต่ละพื้นที่.....	๒๖๒
ฉ. สรุปผลการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย.....	๒๖๓

ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๒๖๖
-------------------------	-----

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง ๓-๑	จำนวนประชากร จำนวนนับจุด และขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามภูมิภาค.....	๖๔
ตาราง ๔-๑	จำนวนประชากร จำนวนนับจุด ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เปรียบเทียบกับจำนวน นับจุดและขนาดตัวอย่างที่เก็บได้จริง จำแนกตามภูมิภาค.....	๑๐๘
ตาราง ๔-๒	ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๐
ตาราง ๔-๓	บุคลิกภาพของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๑
ตาราง ๔-๔	บุคลิกภาพของแรงงานนอกระบบจำแนกตามลักษณะบุคลิกภาพ ๔ แบบ.....	๑๑๑
ตาราง ๔-๕	ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๒
ตาราง ๔-๖	ข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๓
ตาราง ๔-๗	ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๔
ตาราง ๔-๘	ความสัมพันธ์กับเพื่อนของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๕
ตาราง ๔-๙	ความสัมพันธ์กับเพื่อนของแรงงานนอกระบบ จำแนกตามกลุ่มเพื่อน.....	๑๑๕
ตาราง ๔-๑๐	ทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๑๖
ตาราง ๔-๑๑	การให้ความสำคัญมากที่สุดกับการเตรียมความพร้อมในมิติทั้ง ๔ ด้าน.....	๑๑๗
ตาราง ๔-๑๒	ทัศนคติของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่างต่อบทบาทของบุคคล กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ต่อการมีส่วนช่วยเหลือผู้สูงอายุ.....	๑๑๘
ตาราง ๔-๑๓	ความต้องการการสนับสนุนทั้งในภาคปฏิบัติและความรู้ของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๐
ตาราง ๔-๑๔	การแสดงบทบาทในฐานะผู้สูงอายุทั้งในครอบครัว ชุมชนและสังคมของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๑
ตาราง ๔-๑๕	การได้รับการสนับสนุนทางสังคมของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๒
ตาราง ๔-๑๖	สัมพันธภาพในครอบครัวของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๓
ตาราง ๔-๑๗	การแยกตัวออกจากสังคมของแรงงานนอกระบบที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๔
ตาราง ๔-๑๘	การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในมิติทางสังคมของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๖
ตาราง ๔-๑๙	การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในมิติทางเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๒๘
ตาราง ๔-๒๐	การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในมิติทางสุขภาพของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๓๐
ตาราง ๔-๒๑	การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในมิติด้านที่อยู่อาศัยของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๓๒
ตาราง ๔-๒๒	การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในภาพรวมของแรงงานนอกระบบ ที่ตกเป็นตัวอย่าง.....	๑๓๓
ตาราง ๔-๒๓	ค่าประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อการเป็นผู้สูงอายุกับข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎี.....	๑๕๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตาราง ๔-๒๔	ค่าประมาณอัตราส่วน Odds ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการให้ความสำคัญมากที่สุดกับการเตรียมความด้านต่าง ๆ กับข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎี.....	๑๕๘
ตาราง ๔-๒๕	ค่าประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของบุคคล กลุ่ม องค์กรที่ควรมีส่วนช่วยเหลือผู้สูงอายุกับข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎี.....	๑๖๐
ตาราง ๔-๒๖	ค่าประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสนับสนุนทั้งในทางปฏิบัติและความรู้กับข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎี.....	๑๖๒
ตาราง ๔-๒๗	ค่าประมาณอัตราส่วน Odds ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมในแต่ละมิติ.....	๑๖๔
ตาราง ๔-๒๘	ค่าประมาณอัตราส่วน Odds ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมในมิติทางสังคม.....	๑๖๖
ตาราง ๔-๒๙	ค่าประมาณอัตราส่วน Odds ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมในมิติทางเศรษฐกิจ.....	๑๖๘
ตาราง ๔-๓๐	ค่าประมาณอัตราส่วน Odds ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมในมิติด้านสุขภาพ.....	๑๗๐
ตาราง ๔-๓๑	ค่าประมาณอัตราส่วน Odds ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพร้อมในมิติด้านที่อยู่อาศัย.....	๑๗๒

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ ๒-๑	กรอบแนวคิดการวิจัย..... ๕๗
ภาพประกอบ ๓-๑	แผนและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร..... ๖๑
ภาพประกอบ ๓-๒	แผนและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างในภูมิภาค..... ๖๓
ภาพประกอบ ๔-๑	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามภูมิภาค..... ๑๓๔
ภาพประกอบ ๔-๒	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามเพศ..... ๑๓๕
ภาพประกอบ ๔-๓	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามกลุ่มอายุ..... ๑๓๖
ภาพประกอบ ๔-๔	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามระดับการศึกษา..... ๑๓๗
ภาพประกอบ ๔-๕	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามสถานภาพสมรส..... ๑๓๘
ภาพประกอบ ๔-๖	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการมีบุตร..... ๑๓๙
ภาพประกอบ ๔-๗	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการมีบุตรชาย เมื่อเปรียบเทียบกับบุตรสาว..... ๑๔๐
ภาพประกอบ ๔-๘	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามลักษณะของ ครอบครัว..... ๑๔๑
ภาพประกอบ ๔-๙	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามภูมิลำเนา..... ๑๔๒
ภาพประกอบ ๔-๑๐	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามบุคลิกภาพ..... ๑๔๓
ภาพประกอบ ๔-๑๑	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามประสบการณ์ ในการทำงาน..... ๑๔๔
ภาพประกอบ ๔-๑๒	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการประกอบ อาชีพเสริม..... ๑๔๕
ภาพประกอบ ๔-๑๓	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามกลุ่มรายได้ต่อเดือน..... ๑๔๖
ภาพประกอบ ๔-๑๔	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการเปรียบเทียบ ระหว่างรายรับกับรายจ่าย..... ๑๔๗
ภาพประกอบ ๔-๑๕	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการออม..... ๑๔๘
ภาพประกอบ ๔-๑๖	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามภาระหนี้สิน..... ๑๔๙
ภาพประกอบ ๔-๑๗	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามภาวะการเจ็บป่วย..... ๑๕๐
ภาพประกอบ ๔-๑๘	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการอยากจะอยู่ กับใครเมื่อตนเองเกษียณอายุ..... ๑๕๑
ภาพประกอบ ๔-๑๙	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการคาดว่าจะอยู่ กับใครเมื่อตนเองเกษียณอายุ..... ๑๕๒
ภาพประกอบ ๔-๒๐	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามการเป็น สมาชิกกลุ่ม..... ๑๕๓
ภาพประกอบ ๔-๒๑	ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในแต่ละมิติ จำแนกตามความสัมพันธ์ กับเพื่อน..... ๑๕๔